

Referat

Datum
2017-11-10

1 (5)

Referat Kunskapskväll

Det öländska jordbrukets vattenvardag – möjligheter, marknad, miljö.

Vattenrådets ordförande, May-Britt hälsade välkommen och lämnade över ordet till kvällens moderator, Karolina Ekstrand.

De medverkande fick presentera sig och sin verksamhet med vägledande frågor från Karolina.

Björn Folkesson, växtodlare och marknadskolumnist

Driver en växtodlingsgård med vete och raps som största grödorna. Under vattenbristen drabbades han av lägre avkastning och skördar. Björn berättar att den globala marknaden styr den ersättning som de öländska bönderna får för det de producerar. Denna förändring skedde när muren föll och frihandel infördes. Tidigare styrde den svenska staten till exempel den naturvård som jordbruket kunde tillhandahålla genom bidrag för skötsel (programmet Naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet, NOLA, drevs i Sverige sedan 1986).

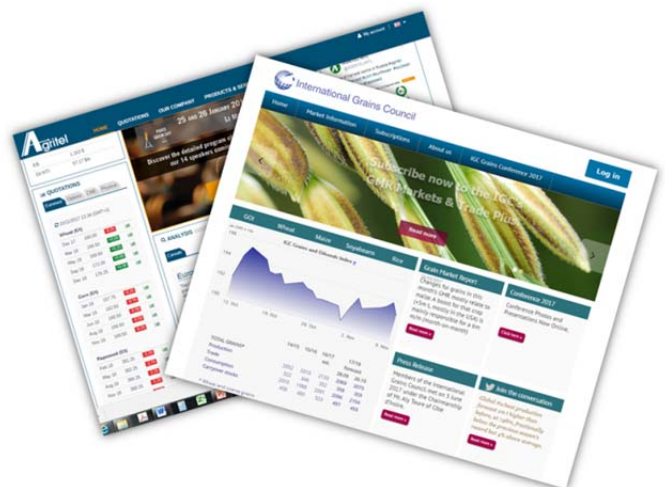
Med en global marknad gör nationellt olika bestämmelser och regler att förutsättningarna och kostnaderna blir olika.

Björn tar upp exemplet Round Up (glyfosat) som, om det förbjuds i Sverige och EU, snarare pressar så att produktionen sker i de länder där det inte är förbjudet, eftersom kostnaden för produktionen blir lägre där. EU har inte tillräckligt stor veteproduktion för att kunna påverka priset globalt, även om produktionen är mer hållbar.

Björn visar de websidor där råvarupriserna visas och hur han resonerar för att planera grödor och sådd. Där visas tillgång och konsumtion och förväntat värde på vete, raps, ris och majs. De grödor som i huvudsak försörjer världen.

<http://igc.int/en/default.aspx>

<http://www.agritel.com/en/>

Kontakt

Samordnare Kristin Bertilius
Hemsida: www.vattenorganisationer.se/oland/
Bankgiro: 716-0419

Tel: 0485-88480
Adress: Box: 52, 387 21 Borgholm
Organisationsnummer: 802456-5338

E-post: kristin.bertilius@borgholm.se

Tommy Pettersson, Knäppinge gård

Tommy och hans familj driver en mjölkgård med 9 anställda. Gården omfattar 800 ha mark, 360 ha är odlad mark, resten bete. På gården odlas majs, vall och spannmål och allt blir foder till gårdens 800 djur, varav 300 mjölkkor. I verksamheten drivs också en maskinstation och husuthyrning.

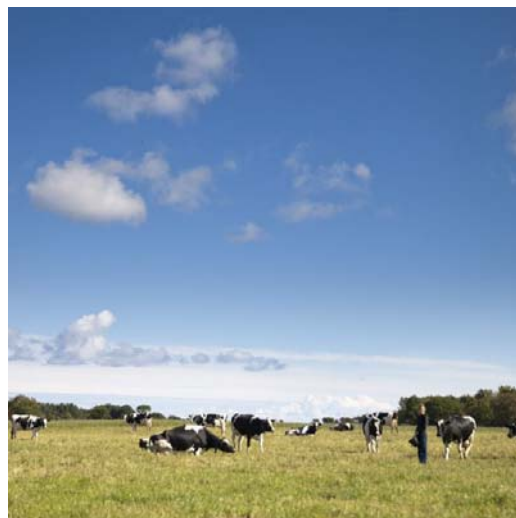
Redan tidigt i livet förstod Tommy vad det innebar att vattnet tog slut. Han fick då hjälpa till att fylla på vatten i brunnen och stämningen var aldrig god. För det mesta inträffar torka 1-2 månader per år, det är nästan värre än väta som gör att det inte går att köra på fälten. Men 2015 blev det annorlunda. Vetet grodde först efter en mycket sparsam nederbörd, men under hela vintern kom sedan nästan ingen nederbörd alls. Inför vårsådden var frågan om det var lönt att så över huvudtaget, men "man måste chansa". Senare samma år tog vattnet slut i brunnen till en av djurstallarna så 2-3 kubikmeter vatten/dygn fick köras i tunna, vilket är mycket tidskrävande – tid som inte finns. Till slut inskaffades en djupvattenpump, som förmådde täcka behovet. Samtidigt väcktes frågan om hur det skulle fungera om vattenleveransen skulle avstanna till den stora djurbesättningen. Där är åtgången 50 kubikmeter vatten per dygn. Var finns de mängderna att få tag på? Hur transporteras det? Går det att transportera?

Eftersom gården är beroende av kommunalt vatten, hölls en tät kontakt med kommunen och Borgholm Energi under året och Tommy är tacksam för avsaltningsverket, som gör vattenleveranserna säkrare under torrår. På ägorna finns en 30 år gammal våtmark, och Tommy har idéer att bygga dammar och reservoarer för lagring av vatten.

Hanna Karlsson, Österbo gård

Österbo gård är familjegård som producerar mjölk, kött och biologisk mångfald. Utöver Hanna och hennes föräldrar finns 1,5 anställda (2 heltider på sommaren). På gården finns 130 mjölkkor och 130 ha odlad mark 50 ha bete. På åkrarna odlas vall, majs och korn (som blir ensilage). Allt som odlas blir grovfoder till djuren på gården, förutsatt att det kommer lagom mycket regn. Andra verksamheter på gården är stuguthyrning, egen gårdsmjök och en blogg – Bondbönans blogg.

På gården finns endast en egen brunn som förser hela gården med vatten, vilket gör läget extra osäkert under torka. Brunnen är minst 45 meter djup och under 2016 mätte Länsstyrelsen nivån i brunnen och deras brunn tycks ha varit opåverkad av torkan, men osäkerheten kvarstår. Försök har gjorts att få en kommunal inkoppling särskilt för att ha som säkerhet om den egna brunnen torkar, eller skulle slås ut.

För grödornas del är de oerhört beroende av hur mycket nederbörd som kommer under växtsäsong då bara en begränsad del av ägorna går att bevattna och ju torrare det är, desto mindre andel går att vattna. Om skörden blir mindre än väntat måste de köpa in grovfoder.

Bevattningsdammen byggdes 1990 och är c:a 1 ha stor men inte så djup. All åkerdränering från omkringliggande åkrar går i ett dike bredvid dammen. Vattnet som kommer under vinter- och vårfloede pumpas in i dammen. På så sätt fångas näringen i vattnet upp och kan återföras till åkrarna. I dammen finns också flodkräftor, vilket är ytterligare en verksamhet.

Kort sagt för det mesta finns det vatten det gäller bara att kunna ta hand om det. Det är svårt att bygga nya bevattningsdammar, dels för att jordtäcket är tunt, dels för att de tar mycket plats.

Nina Nilsson, Greppa Näringen

Nina arbetar på Utvecklingsenheten på Länsstyrelsen i Kalmar. Där finns rådgivningstjänsten Greppa Näringen som är ett projekt som startade 2001. Bakom projektet står Länsstyrelsen, LRF och Jordbruksverket tillsammans. Initiativet skulle ge kostnadsfri rådgivning för bättre lantbruksekonomi och miljö.

Rådgivningen består av olika moduler och för att få enskild rådgivning måste markägaren ha mer än 50 ha, men alla markägare kan få grupprådgivning och våtmarksrådgivning. Inom kort kommer antalet moduler öka.

Rådgivningen är fristående från stödansökningar men de ansökningarna hanteras också på Utvecklingsenheten. Nina visar ungefär hur läget ser ut med de ansökningar om miljöstöd och investeringsstöd som kommit in. Nu har snart andra beslutsomgången genomförts och de ansökningarna kom in i slutet av 2016. En renodlad bevattningsdamm kan högst få 50 % i stöd, men detta kan öka om dammen har en ekologisk funktion.

Henrik Andersson, chef Vattenenheten Länsstyrelsen

Vattenenheten på Länsstyrelsen hanterar bland annat frågor som kommit fram under kvällen. Dels ska de främja vattenfrågor, bland annat genom Greppa och våtmarksrådgivningen, men också genom att förmedla statliga medel från Havs- och vattenmyndigheten, LOVA och de 200 miljoner som är utpekade i budgeten som ska gå till åtgärder för att främja våtmarker för dricksvattenförsörjning. Dels ska Länsstyrelsen utöva tillsyn och kontroll på de verksamheter som sker i vatten, så kallad vattenverksamhet. I de flesta fall behöver en anmälan eller ansökan om tillstånd göras och där kan vattenråden, Greppa, med flera, hjälpa till med vad som gäller.

I och med vattenbristen hade också Länsstyrelsen det samordnande ansvaret för länets kommuner. Tidigt 2016 träffades krisorganisationen för första gången och fortfarande hålls möten med VA-huvudmännen en gång/månad. På Öland, där det finns en stark koppling till verksamheter med djur, krävs ett säkert system. Ölandskommunerna har ett försprång med att veta att torkan kommer emellanåt. Framtiden är oviss, nederbördsmängderna ökar troligen, men det kanske inte går att tillgodogöra sig allt regn.

Innan pausen flikar Karolina in frågan hur det dagliga arbetet påverkats av vattenbristen.

Björn: När torkan var ett faktum testades det att dämna åkerdränering för att hålla kvar markvatten, men just nu vill ingen dämna, eftersom det är för mycket vatten i åkrarna.

Hanna: Kampanjen Törsten blev en påminnelse. De tvättade lite mindre, vilket fick andra positiva effekter. Torkan gjorde också att de blev mer nitiska om något började läcka.

Tommy: Alla måste spara vad de kan. De minskade tvättningarna.

Utdikningen och dräneringen är massiv och vi måste lära oss att dämna i bäcken inte stör grannen utan vattnet blir kvar i fältet. Det går inte att göra överallt, men på vissa ställen.

Henrik: flikar in att det inte är tillåtet att dämna i naturliga vattendrag eller huvudkanaler då det kan försvåra för till exempel fiskvandring.

KAFFEPAUS

Efter pausen får deltagarna möjlighet att ställa frågor som kommit upp före kaffet.

Hur är det med reglerad dränering?

Det finns miljöstöd att söka, men än så länge finns bara en gård i länet som har en anläggning. Greppa ordnar gärna träffar för att informera om möjligheten med reglerad dränering.

Glyfosat är mycket giftigt för vattenlevande organismer hur resoneras det kring det?

Just detta preparat minskar kostnaden för produktion. Det går att minska användningen och använda det vid behov. Till exempel går det att bryta vallen vart 5-6 år istället för vart 3 år, det vill säga använda preparatet mer sällan.

Om mer regnvatten ska hållas kvar för att öka grundvattenbildningen är det också viktigt att tänka på att ett minimiflöde behövs på senhösten-tidig vinter och på våren för att det måste finnas flöde när fisk går upp för att leka.

De öländska vattendragen har många funktioner, och ju närmare kusten desto viktigare är det att de är vandringsfria.

Att bygga bevattningsdammar är inte alltid lätt. Det är mycket kostsamt och tar plats om de ska byggas uppåt med vallar och tätande duk. Dessutom blir det även stor avdunstning. Till detta kommer att det är en utmaning när åkrarna ligger spridda och det inte finns tid att sköta både damm och bevattning. Det kanske kan vara en idé att gå samman som i ett avvattningsföretag och skapa flera större dammar och genom en andelsförening få möjlighet att ta ut viss del vatten och att en servicetjänst ingår i den avgiften.

Om en damm som byggs eller våtmark anläggs eller restaureras och den är över 5 ha kräver det tillstånd från Mark- och miljödomstolen.

Greppa märker ett stort intresse av våtmarksrådgivning, men att rådgivning genomförs innebär inte alltid att det blir en våtmark. Kommer ny modul med dikningsföretag och rådgivning.

Går det att använda en våtmark till bevattning? Ja det kan gå, men det måste kanske avvägas noga beroende på värdena och vattenuttaget begränsas till vissa nivåer och tider.

Henrik visar hur flödena vanligtvis ser ut i de öländska vattendragen och hur et kopplar till grundvattenbildningen. Kommunerna måste lära sig att fånga och infiltrera det överflödsvattnet som ändå finns vintertid.

Karolina frågar panelen hur de ser att samverkan kring vatten kan se ut: Björn menar att det skulle kunna gå att sälja bevattningsvatten eller sälja bevattningstjänst, men egentligen är det ett fåtal grödor som bruna bönor och lök som kan betala bevattning, men inte spannmål och vall.

Från deltagarna kommer förslag om att genomföra pilotprojekt för att gynna grundvattenbildning i byar som inte har kommunalt vatten genom att kvarhålla mindre mängd vatten.

Det är en väldig oro om du bara har en egen brunn. Att få kommunalt vatten vore tryggt för att få säkerhet i vattenleveransen. Det kommunala nätet måste nog byggas ut och våtmarkerna behållas.

Grundvatten är svårt att förutsäga, men att stärka grundvattenbildningen är en viktig åtgärd. För enskilda gårdar rekommenderar Länsstyrelsen en egen reservoar även för vatten för att minska sårbarheten.

Hur kan vi påverka tillfälliga besökare att använda vatten klokt?

Skulle avloppsvattnet i pipen från reningsverken kunna användas till bevattning istället?

Det skulle fungera och det finns ett exempel i Böda där åkrar bevattnas med vatten från reningsverket, vilket gör att det inte är något utsläpp till havet från det reningsverket. När nya reningsverk byggs strävas det efter att kunna återvinna vatten.